

Tavoitteena aito osallisuus: Tarkastelussa Suomen ensimmäinen deliberatiivinen nuorisoraati

Harri Raisio, Pirkko Vartiainen & Seija Ollila*

Vaasassa toteutetaan marraskuussa 2010 Suomen ensimmäinen deliberatiivinen nuorisoraati ("youth Jury"). Nuorisoraatikokeilulla on kolmenlaiset tavoitteet. Ensinnäkin *tutkimuksellisenä tavoitteena* on analysoida deliberatiivisen hallinnan ("*deliberative governance*") mahdollisuuksia suomalaisen koulukentän ja erityisesti nuorten osallisuuden kontekstissa. Toiseksi nuorisoraatikokeilu toteuttaa pedagogista tehtävää. "Kehittämistyö- ja projektienhallinta" -opintojaksolle osallistuvat sosiaali- ja terveyshallintotieteen maisteriopiskelijat toimivat kokeilun vetäjien kanssa aitona tutkimusryhmänä. Tavoitteena on tutustuttaa opiskelijat projektityöhön antamalla heille mahdollisuus osallistua kokeilun suunnitteluun, toteuttamiseen ja analysointiin. Kokeilun kolmas tavoite on yhteiskunnallinen. Tavoitteena on antaa nuorille aito mahdollisuus vaikuttaa paikalliseen päätöksentekoon asioissa, jotka he ovat itse määritelleet raadin sisällöksi.

Tämä artikkeli etenee deliberatiivisen hallinnan teoreettisten taustojen kautta tulevan nuorisoraatikokeilun tarkasteluun ja päättyy pohdintaan kokeilun keskeisimmistä haasteista.

Taustana deliberatiivinen hallinta

Deliberatiivisen hallinnan teoreettinen sisältö perustuu näkemykseen deliberatiivisesta demokratiasta (Hendriks 2009). Demokratiateorian se eroaa muista vastaavista erityisesti kahden piirteensä eli deliberatiivisen keskustelun ja preferenssien muuttumisen kautta (kts. Herne & Setälä 2005). Deliberatiivisessa keskustelussa korostuu ensinnäkin käsiteltävän informaation laajuus, mikä merkitsee sitä, että osallistujat saavat tarkkaa, mo-

Harri Raisio on sosiaali- ja terveyshallintotieteiden tutkija Vaasan yliopistossa. Email: hara@uwasa.fi. Pirkko Vartiainen on sosiaali- ja terveyshallintotieteiden professori Vaasan yliopistossa. Email: piva@uwasa.fi. Seija Ollilla on sosiaali- ja terveyshallintotieteiden yliopistonlehtori Vaasan yliopistossa. Email: seol@uwasa.fi

nipuolista ja relevanttia tietoa. Toinen keskeinen seikka on keskusteluun osallistuvan joukon heterogeenisyys ja edustavuus. Osallistujien tulisi edustaa yhteiskunnan jäsenten kantoja mahdollisimman kattavasti. Kolmanneksi deliberatiivinen keskustelu tapahtuu Jürgen Habermasin kuvaa-
massa ideaalissa puhetilanteessa, jossa kaikilla ryhmän jäsenillä on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua julkiseen keskusteluun, jossa kukin osallistuja voi esittää omat näkemyksensä ja perustelunsa ja jossa painoarvo on argumentin ansiokkuudessa, ei sen esittäjän yhteiskunnallisessa tai sosiaalisessa taustassa. (Edwards 2007; Fishkin 2009). Ideaalia on, että keskustelu siirtyy kaupankäynnistä, yksittäisten ihmisten hyötynäkökulmien aggregaatiosta ja vallankäytöstä tasa-arvoisten kansalaisten väliseen harkittuun ja perusteltuun keskusteluun (Cohen & Fung 2004; Cohen 2009). Deliberatiivisen keskustelun on todistettu johtavan preferenssien muuttumiseen (kts. esim. Fishkin 2009). Teorian mukaan deliberatiiviseen keskusteluun osallistumisen kehittää ja kultivoi osallistujien preferenssejä.

Cooke (2000, 948) määrittelee deliberatiivisen demokratian: *“It is a conception of democratic government that secures a central place for reasoned discussion in political life”*. Määritelmä sijoittaa deliberatiivisen demokratian poliittisille areenoille, kun taas deliberatiivinen hallinta sijoittuu hallinnon toiminnallisille areenoille. Näin deliberatiivinen hallinta liittyy keskusteluun, joka korostaa siirtymistä hallinnosta (government) hallintaan (governance). Siinä missä hallintoa leimaa hierarkia ja vertikaalinen kontrolli, leimaa hallintaa toiminnallinen horisontaalisuus ja yhteistyö. (ks. Peters 2004.) Hallinta sisältää sekä laajan horisontaalisen verkoston julkisia, yksityisiä ja kolmannen sektorin toimijoita että keskeisenä itse kansalaiset (Bingham & Nabatchi & O'Leary 2005).

Nuorisoraati deliberatiivisen hallinnan sovelluksena

Deliberatiivisen osallistumisen aikaansaaminen ei ole itsestäänselvyys. Kun otetaan huomioon aleneva yhteiskunnallinen solidaarisuus, yhteenkuuluvuus ja sosiaalinen pääoma, muodostuu laadukkaan deliberaation aikaansaaminen merkittäväksi haasteeksi (esim. Scott & Adams & Weschler 2004; Hartz-Karp & Briand 2009). Tarvitaan aikaa, resursseja ja asiantuntevia organisoijia, joilla on kokemusta ko. prosesseista. Fishkin (2009) korostaa erityisesti koulutettujen fasilitaattoreiden roolia ja ”suojaista ympäristöä” deliberaation onnistumisen edellytyksenä.

'Deliberaatiohenkinen' ympäristö voi muodostua monista eri sovelluksista. Näitä ovat esimerkiksi kansalaisraadit, deliberatiiviset mielipide-

mittaukset ja konsensuskonferenssit (ks. Fung 2003). Sovellukset eroavat toisistaan muun muassa kestoltaan (yleensä 3–7 päivää) ja kooltaan (kymmenestä osallistujasta satoihin osallistujiin), mutta niitä yhdistävät deliberatiivisille prosesseille muokatut olosuhteet. Maailmalla on kokemuksia lukuisista sovelluksista. Myös Suomessa on otettu ensiaskelia deliberatiivisen demokratian ja hallinnan saralla (kts. esim. Grönlund & Setälä & Herne 2010).

Deliberatiivinen nuorisoraati on yksi edellä mainituista sovelluksista. Se perustuu hyvin vahvasti kansalaisraati-formaattiin. Lyhyesti kuvattuna kansalaisraati on satunnaisotannalla luotu mikrokokoinen yhteiskunta, jossa jokainen osallistuja saa muodollisen palkkion osallistumisestaan. Raadin koko on maksimissaan 24 ihmistä, mikä vielä mahdollistaa laadukkaan keskustelun. Raadille annettavan tiedon tulee olla korkealaatuista. 'Todistajien' eli asiantuntijoiden roolit ja kysytyt kysymykset ovat tärkeämmässä asemassa kuin kirjoitettu tieto. Osallistujien johdattelua ja ulkopuolista manipulointia vältetään kaikin keinoin. Vastaavasti varmistetaan, että agenda ja kuulemiset ovat tasapuolisia esimerkiksi ulkopuolisen neuvoa antavan komitean avulla. Lisäksi raadille pyritään antamaan tarpeeksi aikaa aiheiden käsittelyyn, mistä johtuen kokoontuminen kestää parhaimmillaan jopa 5 päivää. (Crosby & Nethercut 2005, 112–114.) Carson & Sargent & Blackadder (2004, 7) määrittelevät nuorisoraadin seuraavasti:

"A youth jury runs along the same lines as a citizens' jury, but the jury is made up only of young people, typically aged between 12–25. We believe that youth juries provide young people with a unique and stimulating way of talking about and being involved with issues that concern them and have an impact on their lives, their community and their country. A youth jury is a way for the wider community to listen to the voices of young people, and for the jury members to be exposed to a variety of different views."

Nuorisoraadin tavoitteena on saada nuorten näkemykset julki. Toiminnan tuloksena päätöksentekoprosesseista voi tulla tasa-arvoisempia ja poliittisista areenoista monimuotoisempia (PYM 2003). Nuorisoraadeista muodostuu julkisia areenoja, joissa nuoret ihmiset voivat keskustella ja kuunnella toisiaan (Fishkin 2009). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että heterogeeninen ryhmä nuoria, jotka eivät jokapäiväisessä elämässä ole vuorovaikutuksessa keskenään, kokoontuu työskentelemään yhdessä asiantuntijoiden ja päättäjien kanssa (Carson & Sargent & Blackadder 2004). Tämä luo aidon oppimismahdollisuuden kaikille toimijaryhmille. Ideaalitapauksessa nuoret osallistujat oppivat raadissa uusia asioita sekä uusia tapoja ilmaista itseään. Mahdollisesti nuorten itsevarmuus, luottamus ja vuorovaikutus vah-

ROOLIT	MÄÄRITELMÄ	TOIMIJAT
Nuorisoraadin jäsenet	"Nuorisoraatiprosessin sydän". Kuuntelee, keskustelee, käy delibe- ratiivista keskustelua ja lopuksi ot- taa kantaa aiheeseen.	Vaasan Lyseon lukion ja Vaasan ammattiopiston oppilaat (24 kpl).
Projektipäälliköt	Vastaavat koko projektista.	Katsauksen kirjoittajat.
Projektin henkilökunta	Avustaa raadin organisoimisessa; erityisesti pienryhmien keskustelu- jen ohjaamisessa ja tieteellisen tie- don keräämisessä prosessin aikana, havainnointi, haastattelut ja kyse- lyt.	Sosiaali- ja terveyshallin- totieteen maisteriopiskeli- jat.
Ohjauskomitea	Antaa järjestäjille neuvoja merkittä- vissä asioissa, kuten todistajien va- linnoissa ja tehtäväksiannon määrit- telemisessä. Lisää raadin legitimi- teettiä valvomalla koko prosessia. Koostuu henkilöistä, joilla on eri taustoja ja eri perspektiivejä.	Monipuolinen ryhmä rele- vantteja paikallisia päätök- sentekijöitä ja asiantunti- joita. Jäseniä myös Vaasan nuorisovaltuustosta.
Todistajat	Antavat raadin jäsenille tietoa ker- tomalla teemaan keskeisesti liitty- vistä erilaisista vaihtoehdoista. Eri- tyisen tärkeätä on vastata rehelli- sesti raadin jäsenten esittämiin ky- symyksiin.	Aiheen kannalta relevantteja asiantuntijoita.
Fokusryhmä	Keskustelee raadin laajemmasta teemasta ja päättää tarkan kysy- myksenasettelun.	Vaasan nuorisovaltuuston jäseniä.
Havainnoijat	Valvovat raadin prosessia ja kirjoit- tavat arviointiraportin, joka sisälly- tetään raadin loppuraporttiin.	Valitut maisteriopiskelijat
Arvioijat	Valvovat raadin prosessia ja kirjoit- tavat arviointiraportin, joka sisälly- tetään raadin loppuraporttiin.	Valitut maisteriopiskelijat
Auktoriteetit	Ottavat osaa ohjauskomiteaan; ovat mukana mediatilaisuudessa; anta- vat palautetta nuorisoraadin suosi- tuksista ja toimivat mahdollisesti niiden mukaan.	Relevantit paikalliset päättökentekijät raadin aihealueelta.
Sponsorit	Tapahtuman sponsorit, esimerkiksi pitopalvelu.	Paikalliset yritykset.
Media	Huomion kiinnittäminen nuoriso- raatiin ja sen laatiimiin suosituksiin.	Paikalliset, alueelliset ja kansalliset lehdet, TV-ka- navat ja Internet.

Taulukko 1. Roolitus Vaasan nuorisoraadissa. (vertaa esim. *The Jefferson Center 2004; Carson & Sargant & Blackadder 2004.*)

vistuvat (Carson & Sargant & Blackadder 2004, 37.) Verrattaessa raateja tavanomaisiin keskustelumenetelmiin voivat nuorisoraadit lisätä hiljais-ten ja ujojen nuorten rohkeutta keskusteluun osallistumiseen (Carson & Sargant & Blackadder 2004). Oletuksena on, että satunnaisotannalla muodostetut nuorisoraadit voivat osallistaa nuoret aidolla tavalla hallinnon prosesseihin (esim. Iredale ym. 2006).

Nuorten kanssa työskenneltäessä on huomioitava tiettyjä asioita. Carsonin, Sargantin & Blackadderin (2004, 11) mukaan nuorisoraadissa tarvitaan joustavuutta, koska nuorten osallistujien fyysiset tarpeet ja keskittymiskyky voivat olla erilaisia kuin aikuisilla. Tarvitaan myös tutustumistapaamisia, jotta emotionaalinen side voi syntyä nuorten välille sekä nuorten ja fasilitaattorien välille. Lisäksi tarvitaan puheenjohtaja, joka osaa toimia nuorten kanssa joustavasti. Nuorten deliberaatiossa tarvittavaa osaa- mista tulee kehittää tiedollisesti. Heitä tulee rohkaista, kannustaa ja vahvistaa motivaatiota. Etukäteen on ryhmän vetäjien ja fasilitaattoreiden käsiteltävä tavat hallita ryhmädynamiikka ja keskustelujen lomassa mahdollisesti esiintyvät ristiriidat.

Nuorisoraatikokeilun aihe

Tässä luvussa tarkastellaan tulevan nuorisoraatikokeilun toteuttamisprosessia. Ensin esitellään raadin tehtäväksianto, kysymys, johon nuorisoraadin tulee vastata. Tämän jälkeen tarkastellaan raadin jäsenten suunniteltua rekrytointiprosessia sekä kuvataan varsinaiset kokoontumispäivät. Jotta raadin toimintamalli tulisi selkeämmäksi, esitetään taulukossa 1 kuvaus raadin jäsenten rooleista.

Nuorisoraadin aiheen määrittäminen on yksi järjestäjien päähaasteista. Sen tulos tulee vaikuttamaan koko raadin prosessiin ja todistajien valintaan. Kokeilun teeman viitekehys muotoiltiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Viitekehyyksi muodostui ”*osallisuus koulu yhteisössä*”. Viitekehys esiteltiin ohjauskomitean ensimmäisessä kokouksessa toukokuussa 2010. Laajan keskustelun jälkeen ehdotettu viitekehys hyväksyttiin. Ohjausryhmässä päätettiin lisäksi, että viitekehyyksen tarkempi määrittely annetaan nuorten itsensä tehtäväksi. Vaasan nuorisovaltuustoa pyydettiin toimimaan fokusryhmänä. Kuusi nuorisovaltuuston jäsentä kokoontui elokuussa kahden tunnin ryhmähaastatteluun, jonka tuloksena syntyi konkreettinen kysymys tulevan nuorisoraadin käsiteltäväksi.

Raadin jäsenten rekrytointi

Edustavan otannan kerääminen kohdepopulaatiosta on aina haasteellista. Kokeilussa tähän haasteeseen vastataan vahvalla rekrytointistrategialla. Nuorisoraati koostuu kahdesta suomenkielisestä koulusta, Vaasan ammattiotopistosta ja Vaasan Lyseon lukiosta, eikä näin edusta koko alueen opiskelijapopulaatiota. Raadin toteuttaminen on osa Vaasan yliopiston opintoja. Tästä syystä ja myös siksi, että raadin taloudelliset resurssit ovat vähäiset, päädyttiin siihen, että raadin jäseniksi valitaan suomenkielisiä opiskelijoita. Näin voimme toteuttaa raadin ilman tulkkauskustannuksia. Raadin koostamisessa käytetään ositettua satunnaisotantaa, eli nuorisoraadin kokoonpano pyritään saamaan edustavaksi niin, että se heijastaa tiettyjä demografisia ja asenteellisia tekijöitä. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa ikä, sukupuoli, koulu ja osallistuminen poliittiseen tai järjestötoimintaan. (kts. Jefferson center 2004.)

Vapaaehtoisten osallistujien kerääminen toteutetaan yhdistämällä eri markkinointitapoja. Ilmoituksia kokeilusta viedään kouluihin ja nuorisotaloihin. Koulujen opiskelijoille lähetetään sähköpostia sekä lisäksi hyödynnetään sosiaalista mediaa. Vaasan nuorisovaltuuston jäsenet ja koulujen opettajat ovat tarjonneet apua tiedon levittämisessä. Tärkeä rooli on myös face-to-face markkinoinnilla. Internetiin laaditulla sähköisellä e-lomakkeella oppilaat voivat ilmoittautua mukaan. Lomake sisältää taustakysymyksiä ja muutamia asenteita mittaavia kysymyksiä. Ilmoittautuneista kootaan kahden koulun opiskelijapopulaation mikrokosmos.

Vaativimpina aspekteina voidaan pitää minikosmoksen luomista ja ei-aktiivisten nuorten osallistumista. Kannustimina käytetään ns. ”porkkanoita”. Näitä ovat kokeilun toteuttaminen koulupäivien aikana ja opintosuoritusten saaminen osallistumisesta. Oppilaat saavat myös todistuksen osallistumisestaan. Lisäksi tarkoituksena on hankkia sponsoreita, jotka voivat tasata kokeilun kustannuksia. Osallistujille ei anneta henkilökohtaisia rahallisia stipendejä toisin kuin kansalaisraadeissa on tapana, vaan he saavat pienehkön summan rahaa yhteiseen käyttöön. Summan käyttämisestä ryhmä päättää itse. Idealistisesti merkittävin kannustin on nuorten saama aito mahdollisuus vaikuttaa heille tärkeään asiaan.

Päivät nuorisoraadissa

Kansalaisraadın ideaalinen kesto on viisi päivää (Crosby & Nethercut 2005). Budjettisystä nuorisoraatikokeilu kestää kolme päivää. Päivät valit-

tiin siten, että ne eivät ajoitu lomapäiville tai koejaksoille ja että lähellä tapahtumaa on erityinen nuorisoon liittyvä teemapäivä. Kokeiluajankohdaksi valittiin 17.11–19.11.2010, jolloin 20.11 on kansainvälinen lastenpäivä. Tämä on tärkeä asia mediahuomion kannalta. Kuviossa 1 esitetään nuorisoraadin aikataulu.

Paikka: Nuorisotalo Kultsa
Aika: 12.00-16.00
Agenda: Projektin esittely (tausta, henkilökunta, aikataulu, 'pelisäännöt', alkukysely; team-building; käsiteltävien kysymysten avaaminen ja tulevien asiantuntijoiden lyhyt esittely; mietitään fasilitoituissa pienryhmissä kysymyksiä kysyttäväksi asiantuntijoilta.

Paikka: Vaasan yliopisto
Aika: 09.00-16.00
Agenda: Interaktiivinen asiantuntijapaneeli (viisi asiantuntijaa eri näkökulmista ja paneelinvetäjä); pienryhmäkeskustelu (6 nuorta ja 2 fasilitaattoria per ryhmä, yhteensä 6 ryhmää); yhteenvetoa koko ryhmästä.

Paikka: Vaasan yliopisto
Aika: 09.00-14.00
Agenda: Pientyhmäkeskustelua (valmistelua loppulauselmaan); loppulauselman tekoa koko ryhmässä (konsensus/äänestys); valmistelua mediatilaisuuteen, mediapreppaus ja loppukysely; mediatilaisuus

PÄIVÄ 1

PÄIVÄ 2

PÄIVÄ 3

Kuvio1. Nuorisoraadin aikataulu

Pohdinta

Deliberatiivisen hallinnan teoreettiset kysymykset ja vähäiset suomalaiset empiiriset näytöt tekevät nuorisoraatikokeilusta kiinnostavan tieteellisen analysoinnin kohteen. Tarkoituksemme on pohtia deliberatiivisen osallistumisen positiivisia ja kriittisiä аспекteja. Olemme edellä kuvanneet deliberatiivisen kansalaisraadın potentiaalisia mahdollisuuksia, tiedämme kuitenkin, että kansalaisraadın kokeiluun liittyy monia avoimia, kriittiseksi luonnehdittavia kysymyksiä. Oletuksemme on, että joudumme pohtimaan näitä avoimia kysymyksiä vähintään neljän teeman kautta, joita ovat; puutteet osaamisessa, ajankäyttö, ryhmädynamiikka ja kustannukset.

Puutteet osaamisessa voivat liittyä esimerkiksi siihen, että suomalainen hallinto ei ole tottunut soveltamaan toimintamalleja, joissa kansalaisten osallistuminen on keskeisessä asemassa. Hallinnon ja palveluiden uudistamisen yhteydessä on puhuttu paljon kansalaisten ja asiakkaiden osallistumisen vahvistamisesta, mutta konkreettisia askeleita tämän osallistumisen toteuttamiseen ei kovin paljon ole otettu. Tässä mielessä esimerkiksi deliberatiiviset kokeilut ja niiden tuottama informaatio ovat tärkeitä. On vaikea luoda uusia pysyviä käytäntöjä ilman laajempaa tietämys-

tä deliberatiivisen hallinnan sisällöstä ja prosesseista. Vain analyysien avulla pystymme saamaan informaatiota siitä ”mikä toimii” ja ”millaisissa olosuhteissa”.

Toinen mielenkiintoinen pohdinnan aihe on ryhmädynamiikka, joka asettaa kansalaisraatien toteuttajille ja osallistujille suuria vaatteita. Asiasta on kirjoitettu paljon sellaisissa kokeiluissa, joiden osallistujat ovat olleet aikuisia (esim. Sanders 1997). Aikuisten raadeista on vedettävissä muutamia selkeitä käsityksiä. Yksi kansalaisdeliberaation keskeisimmistä piirteistä on toisten kunnioittamisen vaatimus. Tällä tarkoitetaan sitä, että osallistuvat kohtelevat toisiaan samanarvoisina ja perustavat keskustelunsa moraalisesti oikeutettujen argumenttien varaan. On ymmärrettävä, että edellä mainittu vaatimus on idealistinen ja sen toteuttaminen on käytännössä hankalaa. Esimerkiksi Sanders (1997) väittää, että deliberatiivinen keskustelu tulee aina olemaan jossain määrin epätasa-arvoista. Aina tulee olemaan niitä, jotka puhuvat enemmän kuin toiset, joiden kyky suostutella muut oman kantansa tukijoiksi on vahvempi kuin muiden osallistujien ja joiden ideoilla on enemmän painoarvoa. Vastaavasti tulee aina olemaan niitä, jotka puhuvat vähemmän, joita kuunnellaan todennäköisesti vähemmän ja joiden ideoita, olivat ne kuinka perusteltuja ja hyvin esitettyjä tahansa, ei tulla arvostamaan. Miten sitten tiedämme, kuinka vahvasti kansalaisraadien tulokset kuvaavat koko raadin mielipidettä? Pohdimme teemaa tulevan kokeilumme varassa, mutta aikaisempien tutkimusten valossa näyttäisi siltä, että raadissa toimivien fasilitaattoreiden merkitys korostuu tässä.

Kolmas mielenkiintoinen pohdinnan teema tulee olemaan kysymys legitiimin kansalaisdeliberaation toteuttamisen vaatimasta ajasta. Raadin suunnittelu, organisointi, toteutus ja analyysi vievät huomattavasti enemmän aikaa kuin perinteiset suunnittelu- ja päätöksentekomekanismit. Tämä herättää monia kysymyksiä. Vastaavatko raadin tuottamat tulokset ja informaatio sitä panosta, joka kuluu raadin toteuttamisen prosessiin? Ovatko raatilaiset todella valmiita uhraamaan omaa aikaansa raadin teemana olevan asian käsittelyyn? Entä käykö niin, että kansalaisraatien ”työläys” toimii keppihevosenä, jonka varassa esimerkiksi julkisten palvelujen kehittämisen kysymyksissä voidaan edelleen sivuuttaa kansalaisten vahva osallistuminen? Näiden kysymysten lisäksi on tärkeää keskustella siitä, milloin on tarkoituksenmukaista toteuttaa deliberatiivisen osallistumisen malleja ja milloin viranomaislähtöisiä päätöksenteon muotoja. Toisin sanoen on syytä kysyä, milloin joku asia tai ilmiö on niin pirullinen, et-

tä se oikeuttaa käyttämään aikaa kansalaisdeliberaation toteuttamiseen.

Ajallisten resurssien lisäksi joudumme pohtimaan deliberaation ja sen hyödyn välistä kustannustehokkuutta. Deliberatiivinen osallistuminen lisää merkittävästi hallinnon kustannuksia. Syitä tähän ovat muun muassa koulutetun henkilökunnan, ajan sekä suoranaisesti myös rahoituksen tarve (Scott, Adams & Weschler 2004). Vastaavasti muun muassa korvaukset osallistujille, majoitusten järjestäminen, matka- ja ruokailukulut, markkinoituskustannukset, työntekijöiden palkat sekä tilavuokrat tekevät deliberatiivisista osallistumismuodoista kalliita. Maailmalla toteutettujen nuorisoraatioiden kustannukset ovat olleet kymmeniä tuhansia dollareita. Kuten talouden kysymyksissä aina, on tässäkin pohdittava kysymystä siitä, mitä jos kaikki deliberatiivinen toiminta jätetään toteuttamatta. Vältämme silloin suorat kustannukset, mutta joudumme pohtimaan millaisia kustannuksia aiheutuu siitä, että deliberatiivinen osallistuminen sivuutetaan kokonaan (Raisio 2009). Nämä välilliset kustannukset voivat muodostua esimerkiksi siitä, että tietty uudistus tai reformi ei onnistu tai sen toteuttaminen jää puolitiehen.

KIRJALLISUUS

Bingham, Lisa & Tina Nabatchi, & Rosemary O'Leary (2005). The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government. *Public Administration Review* 65, (5), 547-558.

Carson, Lyn & Christopher Sargent & Jesse Blackadder (2004). *Consult your community: A guide to running a youth jury*. Sydney: NSW Premier's Department.

Cohen, Joshua & Archon Fung (2004). The radical-democratic project. *Swiss Political Science Review*, 10 (4), 23-34.

Cohen, Joshua (2009). Reflections on Deliberative Democracy. Teoksessa Thomas Christiano ja John Christman (toim.): *Contemporary debates in political philosophy*. Chichester, West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, 247-263.

Cooke, Maeve (2000). Five Arguments for Deliberative Democracy. *Political Studies* 48, (5), 947-969.

Crosby, Ned & Dough Nethercut, Doug (2005). Citizens juries: Creating a Trustworthy Voice of the People. Teoksessa John Gastil ja Peter Levine (toim.): *The Deliberative Democracy Handbook: Strategies for Effective Civic Engagement in the Twenty-First Century*. San-Francisco: Jossey-Bass, 111-119.

- Edwards, Arthur (2007).** Embedding Deliberative Democracy: Local Environmental Forums in The Netherlands and the United States. Teoksessa Victor Beckers (toim.): *Governance and the Democratic Deficit: Assessing the Democratic Legitimacy of Governance Practices*. Abingdon, Oxon, GBR: Ashgate Publishing, 13–33.
- Fishkin, James (2009)** *When the People Speak: Deliberative Democracy & Public Consultation*. New York: Oxford University Press.
- Fung, Archon. (2003)** Survey Article: *Recipes for Public Spheres: Eight Institutional Design Choices and Their Consequences*. *The Journal of Political Philosophy*, 11 (3), 338–367.
- Grönlund, Kimmo & Maija Setälä & Kaisa Herne (2010).** Deliberation and civic virtue: lessons from a citizen deliberation experiment. *European Political Science Review*, 2 (1), 95–117.
- Hartz-Karp, Janette & Michael Briand (2009).** *Institutionalizing deliberative democracy*. *Journal of Public Affairs*, 9: 125–141.
- Hendriks, Carolyn (2009).** Deliberative governance in the context of power. *Policy and Society*, 28, 173–184.
- Herne, Kaisa & Maija Setälä (2005).** Deliberatiivisen demokratian ihan-teet ja kokeilut. *Politiikka*, 47 (3): 175–188.
- Iredale, Rachel & Marcus Longley & Christian Thomas & Anita Shaw (2006).** What choices should we be able to make about designer babies? A Citizens' Jury of young people in South Wales. *Health Expectation*, 9 (3), 207–217.
- PYM (2003).** *Media, Culture and Youth: Recommendation from the Youth Jury*. Parra Youth Matters. Saatavilla 28.6.2010 http://www.activedemocracy.net/parrayouth/parra_youth_matters_report.pdf.
- Peters, B. Guy (2004).** Governance and Public Bureaucracy: New Forms of Democracy or New Forms of Control? *The Asia Pacific Journal of Public Administration*, 26 (1): 3–15.
- Raisio, Harri (2009).** Deliberating Together: Public Deliberation in the Context of the Hungarian Health Insurance Reform. *Society and Economy*, 31 (2), 253–269.
- Sanders, Lynn (1997).** Against deliberation. *Political Theory*, 25 (3), 347–376.
- Scott, James & Guy Adams & Barton Weschler (2004).** *Deliberative Governance: Renewing Public Service and Public Trust*. Teoksessa Peter Bogason, Sandra Kensen ja Hugh Theodore Miller (toim.): *Tampering with Tradition: The Unrealized Authority of Democratic Agency*. Oxford, UK: Lexinton

Book, 11-22.

The Jefferson Center (2004). *Citizens Jury Handbook*. Saatavissa 28.6.2010
<http://www.jefferson-center.org>.
